

اشاره:

با توجه به شرایط جغرافیایی و وضعیت منابع طبیعی ایران، دامداری از قدیم‌الایام یکی از اشتغالات عمده جوامع روستایی و به ویژه عشایری بوده است، و فعالیت‌های دامپروری در تأمین ارزش افزوده بخش کشاورزی، سهم بسزایی داشته است. چنانچه سهم این بخش در طول برنامه سوم و چهارم به ترتیب ۳۲/۷ و ۲۶ درصد و در ابتدای برنامه پنجم ۳۹/۵ درصد و در سال‌های ۵۶ - ۵۲ معادل ۴۳ درصد بوده است.

علیرغم این موضوع که همواره دام و دامداری متأثر از شرایط طبیعی کشور بوده است، ولی در یک مقطع خاص، تغییراتی در ساختار و بافت این بخش صورت پذیرفت که تحت تأثیر تحولات سیاسی، اجتماعی قرار داشت و تابع تغییرات اقتصادی ناشی از انجام اصلاحات ارضی و تحولات عظیم درآمدهای ارزی بوده است. تغییراتی که به تبع آن حلقه‌های وابستگی یکی پس از دیگری سیستم دامپروری را احاطه کرده، موجبات زوال و نابودی یکی از اصلی‌ترین پایه‌های خودکفایی اقتصادی را فراهم می‌کرد.

لذا با توجه به نظام پیچیده و وابسته اقتصادی و مشکلات و نارساییهای موجود در بخش دامپروری، بر عهده مسئولان و دست‌اندرکاران مسایل مربوط به دام و دامداری بود که به تناسب اهداف انقلاب و امکانات و موجودیت‌های بالقوه و بالفعل برای جبران فرصت‌ها، ثروت‌ها و امکانات از دست رفته بکوشند و منشاء خدمات ارزنده‌ای باشند. بنا براین، جهاد سازندگی نیز در بدو تشکیل، با ایجاد کمیته امور دام، بخش اعظمی از فعالیت‌های مربوط به دام و طیور را بر عهده گرفت و جهادگران این بخش توانستند با تلاش فزاینده و بی‌گیر خود، بر مشکلات و تنگناها غلبه کرده، در رشد و توسعه دامپروری فعالیت چشم‌گیری داشته باشند و در روند تحولات امور دام و دامداری، جایگاه و نقش ویژه‌ای کسب کنند و بخشی از تاریخچه دامپروری در بعد از انقلاب اسلامی را به خود اختصاص دهند.

از این رو، در گزارشی که از نظر شما می‌گذرد سعی بر آن شده است که ضمن بررسی وضعیت دام و دامپروری و روند تغییرات آن در سال‌های قبل از انقلاب اسلامی و طی برنامه‌های مختلف عمرانی، به توانمندی‌ها و فعالیت‌های انجام شده توسط جهاد سازندگی در امور مربوط به دام و طیور اشاره کرده، نقش جهاد را در بهره‌برداری از

بررسی وضعیت دام کشور و عملکرد جهاد سازندگی

امکانات و استعدادهای بومی و داخلی در توسعه بخش دامپروری و دوری از وابستگی، مورد ارزیابی قرار دهد.

عملکرد گذشته امور دام و طیور کشور

نگاهی اجمالی به گذشته این بخش به خوبی نشانگر آن است که در سال‌های نه چندان دور، تولید فرآورده‌های دامی نه تنها در حد مصرف جامعه، بلکه در بعضی از محصولات در حد صادرات به کشورهای همجوار حاصل می‌شده است و این در حالی بوده است که تولید با ابزار و تکنیک‌های ابتدایی انجام گرفته است. لیکن با وقوع به اصطلاح انقلاب سفید و حاکمیت سیاسی - اقتصادی استکبار جهانی و اعمال سیاست‌های نابجا و از طرفی رشد سریع جمعیت، قسمت عمده‌ای از تولید مورد نیاز جامعه از طریق واردات تامین کرده ایم. به طوری که در مورد گوشت قرمز، حجم واردات از سال ۱۳۴۲ - همزمان با شروع برنامه‌های سوم عمرانی - تا سال ۱۳۶۶ از ۲۰۰ تن به بیش از ۲۰۰ هزار تن در سال یعنی بیش از یک‌هزار برابر افزایش یافته است که از نظر ارزش، شامل حجم نسبتاً بالایی را شامل می‌شود که تنها در مورد ارزش واردات در سال ۶۶ چهار صد میلیون دلار را به خود اختصاص داده است که این رقم شامل یک ششم واردات کالاهای استراتژیک مواد غذایی می‌شود.

پدیده ملی شدن منابع طبیعی به عنوان بخشی از انقلاب سفید استکبار جهانی در ایران، در پی افزایش قیمت نفت و درآمدهای ارزی و تغییر ساختار اقتصادی کشور در جهت به اصطلاح صنعتی شدن و افزایش سریع جمعیت و... از عوامل مهم انزوای منابع طبیعی تجدید شونده به ویژه مراتع بوده است، که از طریق افزایش حجم بهره‌برداری و کاهش نقش مردم در تجدید حیات آن تبدیل بخش عمده آن به دیمزارها با توجه تصاحب زمین، عدم کفایت تشکیلات مسئول دولتی جهت سازماندهی متناسب و برنامه‌ریزی و اجرای عملیات تجدید حیات منابع طبیعی کشور و... ایجاد واحدهای صنعتی و مجتمع‌های بزرگ شیر، گوشت، کشت و صنعت‌ها و ایجاد سیستم وابسته پرورش طیور در سطح گسترده و اتخاذ سیاست جایگزینی گوشت مرغ و تخم مرغ همگی تلاشهایی در جهت انهدام سیستم و ساختار سنتی دامپروری پایه‌گذاری شده است. از نظر زمانی دهه ۱۳۵۰ - ۱۳۴۰ نقطه اوج سیاست‌های غیر صحیح وابسته کننده بوده است، به طوری که سالیانه میزان قابل توجهی دام زنده - اعم از گاو، گوسفند، جوجه

● از نظر زمانی دهه ۵۰-۱۳۴۰ نقطه اوج سیاست‌های غیر صحیح وابسته کننده بوده است، به طوری که سالیانه میزان قابل توجهی دام زنده - اعم از گاو، گوسفند، جوجه یک روزه، اجداد، مادر و... - و تخم مرغ، دان، تجهیزات و دارو، تأسیسات و سایر نهاده‌ها به ارزش میلیون‌ها دلار به یمن صادرات سرشار نفتی جهت تغییر سیستم دامپروری در ایران، وارد کشور شده است.

● با توجه به گستردگی مراتع و جنگل‌های کشور، دستگاه مناسب باید به گونه‌ای سازماندهی شود که علاوه بر نیروهای موجه، توان تحت پوشش قرار دادن و ارتباط با دامداران را نیز داشته باشد از این رو، جهاد سازندگی به دلیل حضور در اقصی نقاط کشور می‌تواند تشکیلات مناسب مدیریت منابع طبیعی را در اختیار داشته باشد.

در مجموع باید گفت سیاست‌های قبل در مورد امور دام کشور، عملاً به طرف فرو باشی و اضمحلال نظام سنتی دامداری روستایی و عشایری و ایجاد نظام کاملاً وابسته دامپروری صنعتی مونتاز و متمرکز با اتکاء به سره‌ایه سرشار نفت سوق یافته بود.

عملکرد بخش دامپروری پس از انقلاب اسلامی

با شروع انقلاب شکوهمند اسلامی پیرو تأکیدات رهبری انقلاب مبنی بر رسیدگی هرچه بیشتر به اقشار محروم و مستضعف روستایی و عشایر، و توصیه به روستاییان و عشایر در خصوص گسترش تلاش و کار بیشتر جهت تولید محصولات زراعی و دامی و رها نیدن کشور از وابستگی، باعث شد تا ضمن اینکه دستگاه‌ها و ارگان‌های انقلابی جهت کمک به روستاییان بسیج شوند، امکانات فراوانی نسبت به گذشته در جهت عمران و توسعه فعالیت‌های زیربنایی به کار گرفته شود. لیکن سیاست‌ها و برنامه‌های اجرا شده در گذشته چیزی نبود که بتوان آثار آن را سریعاً بدون جامع‌نگری و شناخت واقعی از مکانیسم‌ها و عناصر تشکیل دهنده آن سیستم زدود.

لذا عمده فعالیت‌ها در جهت بسط و گسترش خدمات عمرانی و عمومی و پیشگیری از بیماری‌ها و تکمیل پروژه‌های نیمه تمام و حفاظت و سرپرستی در راه اندازی مراکز رها شده، بوده است. در همین رابطه، توسط شورای انقلاب و

یک روزه، اجداد، مادر و... - تخم مرغ، دان، تجهیزات و دارو، تأسیسات و سایر نهاده، به ارزش میلیون‌ها دلار به یمن صادرات سرشار نفتی جهت تغییر سیستم دامپروری در ایران، وارد کشور شده است.

علیرغم سرمایه‌گذاری‌های کلان، رژیم گذشته در این بخش به دلیل عدم تناسب با امکانات و نیازهای کشور و... و ناتوانی دستگاه‌های مسئول، هیچگاه نتوانست از روند واردات فرآورده‌های دامی بکاهد و هر روزه به واسطه تقاضای بیش‌تر مصرف، مجبور به واردات انواع محصولات بوده است (حجم واردات گوشت از ۷۶ هزار تن در سال ۵۴ به ۱۸۲ هزار تن در سال ۵۶ و فرآورده‌های لبنی از ۱۹۰ هزار تن به ۵۴۷ هزار تن در طی همین سال‌ها رسیده است).

از نظر سازماندهی تشکیلات امور دام، ایجاد تشکیلاتی چون سازمان گوشت، صندوق عمران مراتع، سازمان دامداران متحرک و... همگی در راستای سیاست تغییر ساختار دامپروری کشور به وجود آمدند. اگر چه در دستور کار هر یک از تشکیلات دولت در امور دام، اهداف مشخصی مورد نظر بوده است، لیکن به علت عدم جامع‌نگری و ساختار ناهمگون تشکیلات با واقعیات، مسایل و مشکلات امور دام و عدم هماهنگی با یکدیگر نه تنها نتوانست ره‌آوردی برای این بخش داشته باشد، بلکه خود به صورت معضل و مشکل جدیدی در نابسامانی تشکیلات دولتی در آمد و به واسطه حجم عظیم تدارکات خارجی و بازرگانی، جمیع تشکیلات در خدمت سیستم به اصطلاح صنعت دامپروری در آمد.

● نژاد گاو گلپایگانی که می‌تواند یکی از تیپ‌های با ارزش شیری مملکت برای کار اصلاح نژادی باشد، به دلیل هجوم بی‌رویه ژن‌های خارجی دچار صدمات بسیار شده است، به طوری که در حال حاضر، انتخاب گله‌های خالص از گله‌های موجود در روستاها کاری بسیار مشکل است و در صورت تأخیر، امکان نابودی کامل این منبع ژنی با ارزش امری حتمی خواهد بود.

● از آنجا که یکی از رموز موفقیت شغل زنبورداری داشتن ملکه‌های جوان و بارور با نژاد خوب و مناسب با شرایط اقلیمی هر منطقه است، جهادسازندگی در این راستا مبادرت به ایجاد ایستگاه‌های پرورش ملکه در نقاط مختلف کشور (نجف‌آباد، خوی، لنگرود، گرگان، نیشابور، اراک) کرده است.

یعنی روستاها را میسر می‌سازد. ابعاد مختلف ظرفیت‌ها به طور خلاصه عبارتند از:

۱-۲ مراکز زیربنایی اصلاح نژاد دام و طیور و زنبور عسل و گوسفند و بز و شتر ۲۵ پایگاه.

۲-۲ مراکز و ایستگاه‌های متعدد بهداشت و بیماری‌های دام در سطح روستاها و عشایر.

۲-۲ امکانات وسیع درخصوص اعمال نظام، دامداری و اصلاح شیوه‌های بهره‌برداری روستایی و عشایر.

۲-۴ ظرفیت بالای آموزش و ترویج در کلیه شهرستان‌ها و گذرگاه‌های عشایری، مبتنی بر تربیت ۸۰۰۰ نیروی معین (واکسیناتور روستایی) و ۷۵ مرکز آموزش روستایی و عشایری.

۲-۵ امکانات وسیع در خصوص ارائه خدمات به دامداران.

عملکرد جهاد سازندگی در زمینه امور دام طی ده سال فعالیت

۱-۳ اصلاح نژاد دام و طیور و زنبور عسل: مشتمل بر عملیات ایجاد ایستگاه‌های اصلاح نژاد، جمع‌آوری گروه‌هایی از دام‌های بومی مناطق، عملیات شناسایی و اصلاح در مورد گاوهای سرابی، گلپایگانی، نجدی، مازندرانی و سیستانی و طیور بومی (مرغ، اردک) و گوسفندان بومی (لری بختیاری، کردی، مغانی و ماکویی) و شتر دوکوهانه کویر ایران. در حال حاضر نیز این فعالیت‌ها استمرار دارد.

۲-۳ بهداشت و بیماری‌های دام و طیور: شامل واکسیناسیون ۳۶۶۷۸۰۸۱۶ راس و ۱۳۶۸۱۵۵۸۴ قطعه دام طیور، سمپاشی ۱۷۶۸۲۹۸۹۶ متر مربع جایگاه دام، تهیه و توزیع داروهای دامی به ارزش ۳۹۴۸۱۹۴۳۱ ریال، خوراندن ۴۸۵۶۹۱۶۵ مورد داروی ضدانگلی، درمان ۱۳۶۸۱۵۵۸۴ مورد دام و طیور، احداث ۱۴۲۲ باب حمام ضدکنه و بهره‌برداری ۲۰۱۳۴۰۶۹ راس دام از حمام ضدکنه.

۳-۳ تغذیه دام و طیور: شامل توزیع ۹۲۹۷۶۷۲ تن علوفه بین دامداران روستایی و عشایری، احداث ۲۳۲۲ باب آبشخور دامی و ترویج سیلوه‌های علوفه از طریق احداث ۲۸۳۱ باب سیلوی نمونه.

۴-۳ عملکرد در زمینه آموزش و ترویج: آموزش ۵۷۵۵۶۰ نفر از دامداران در زمینه‌های دام، طیور، زنبور عسل، توزیع ۳/۲ میلیون قطعه پولت بومی، توزیع ۷۰۰۰۰ قطعه ملکه زنبور عسل، تبدیل ۵۵۰۰۰ کندوی بومی، توزیع ۱۹۷۳ راس گاو نر و توسعه تلقیح مصنوعی.

۳-۲ پژوهش و تحقیق: ایجاد مراکز تحقیقاتی

توانائی‌های جهادسازندگی در زمینه امور دام

۱- نیروی انسانی

ثمره کوشش وسیع و خستگی ناپذیر جهادسازندگی در امر توسعه دامپروری در مناطق روستایی و عشایری، موجب جذب نیروهای متعهد و کارآمد در این بخش شد و نهایتاً، به ایجاد پتانسیل بالفعل در جهت توسعه این زیر بخش انجامید. کادر فنی و علمی سازماندهی شده در جهادسازندگی، جهت اداره مسئولیت یادشده از ستاد مرکزی تا استان‌ها و شهرستان‌ها و دهستان‌ها و اکیپ‌های اجرایی درجدول زیر آمده است:

قابل ذکر است که جهادسازندگی ضمن استفاده، وسیع از امکانات مؤسسات آموزش عالی کشور، به سهم خود امکانات وسیعی را در خصوص آموزش نیروهای متخصص مورد نیاز فراهم کرده است که در ۱۰ مرکز آموزش عالی جهادسازندگی، ظرفیت آموزش ۱۱۰۰ نفر در مقاطع مختلف تحصیلی در زمینه امور دام را شامل می‌شود.

۲- امکانات:

در حال حاضر جهاد سازندگی با توجه به تشکیلات خاص خود، امکان حضور نزدیک و مستمر در مناطق اصلی تولید فرآورده‌های دامی

شورای اقتصاد از توسعه سرمایه‌گذاری در زمینه دامداری صنعتی و ورود گاو خارجی و گوسفندزنده جلوگیری به عمل آمد. توسعه واحدهای مرغداری صنعتی نیز مشمول این محدودیت می‌شد، در زمینه ظرفیت‌سازی مراکز آموزش عالی نیز به واسطه وقوع انقلاب فرهنگی و تعطیل دانشگاه‌ها و خروج تعدادی از کادر کارشناسی و آموزشی، تحول عمده‌ای صورت نپذیرفته است. در خصوص تحول ساختار تشکیلاتی، حرکت عمده تشکیل جهادسازندگی بود که به عنوان یک ارگان انقلابی و پایه‌ریزی مراکز خدمات روستایی در کنار سازمان‌های قبلی مربوط وزارت کشاورزی عمل می‌کرد. جهادسازندگی با ایجاد کمیته امور دام، بخشی از فعالیت‌های مربوط به دام و دامداری را برعهده گرفت و با بهره‌گیری از امکانات، و استعداد‌های داخلی و قطع وابستگی و رفع نارساییها و مشکلات موجود، اقدامات قابل توجهی در این راستا انجام داد و منشأ خدمات و تحولات عظیمی در تغییر سیستم دامپروری و ساختار تشکیلاتی شد.

تلاش جهادگران امور دام در روند تحولات مسایل مربوط به دام و دامداری، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و بخش اعظمی از این فعالیت‌ها را به خود اختصاص می‌دهد. به عبارت دیگر، نظام دامپروری در یک دهه اخیر و فعالیت‌های انجام شده از سوی امور دام جهادسازندگی، چنان به یکدیگر پیوسته‌اند که بررسی عملکرد امور دام جهاد در ادامه بررسی روند تحولات دام و دامداری در ایران اجتناب ناپذیر به نظر می‌رسد.

در زمینه تحقیقات دام و شناسایی دام و انجام ۳۲ مورد پروژه های تحقیقاتی.

۳-۶ نظام دامداری؛ بازسازی و نوسازی اماکن دامی و ایجاد واحدهای کوچک دامداری روستایی به وسعت تقریبی ۲۲۷۷۱۵۹ متر مربع.

توانایی های جهاد در منابع طبیعی

به اعتراف کلیه مسئولین و کارشناسان طی سال های گذشته، جنگل ها و مراتع کشور روند تخریبی داشته اند. از طرف دیگر، ضرورت حفظ و احیای منابع طبیعی، یکی از سیاست های اساسی جمهوری اسلامی به شمار می رود. بنابراین، برای تحقق این امر دستگامی مانند جهاد سازندگی - که دارای ویژگی های ذیل است، می تواند مدیریت منابع طبیعی را برعهده بگیرد.

۱- از آنجا که از مشکلات اساسی حفاظت، احیاء و اصلاح مراتع مسئله اجتماعی آن است و حل این مشکل مستلزم مشارکت فعال دامداران عشایر در طرح های حفاظت و اصلاح مراتع است، جهاد سازندگی به این دلیل که دارای نیروهای متعهد و فعال است و از سوی دیگر، تجارب سودمندی در امر مشارکت مردم در فعالیت های عمرانی و منابع طبیعی دارد، می تواند زمینه تحولی بنیادین در امر احیاء، اصلاح و بهره برداری از منابع طبیعی ایجاد کند. به علاوه حسن اعتماد دامداران، روستاییان و عشایر نسبت به جهادگران، امکان بسیج نیروها در امر منابع طبیعی را فراهم می آورد.

۲- اجرای طرح های اصلاح مراتع و آبخیزداری شدیداً به امکانات فنی و مهندسی و نیروی انسانی متناسب نیازمند است. از آنجا که جهاد سازندگی امکانات و تجارب وسیعی در امر مهندسی دارد، و با توجه به نیروی متخصص در این امر می تواند در فعالیت های اصلاح مراتع و آبخیزداری موفقیت های شایانی کسب کند.

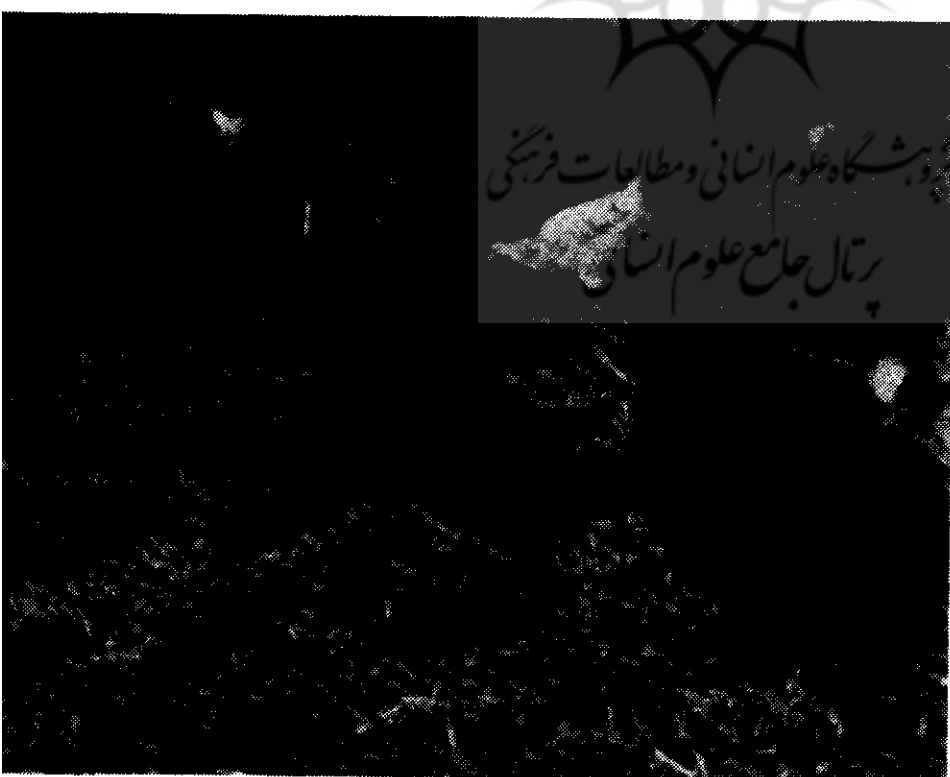
۳- با توجه به گستردگی مراتع و جنگل های کشور، دستگاه مناسب باید به گونه ای سازماندهی شود که علاوه بر نیروهای موجه، توان در تحت پوشش قرار دادن و ارتباط با دامداران را نیز داشته باشد. از این رو جهاد سازندگی به دلیل حضور در اقصی نقاط کشور می تواند تشکیلات مناسب مدیریت منابع طبیعی را در اختیار داشته باشد.

۴- عملکرد جهاد سازندگی:

- ۱- اجرای پروژه تأمین آب شرب دام در سطح مراتع ۳۰۰ مورد
- ۲- احداث ایستگاه های تکثیر بذر ۱۵ مورد
- ۳- احداث ایستگاه های سازگاری و شاهد ترویجی (۵ هکتاری) ۱۵۰ مورد
- ۴- مطالعات و تهیه طرح جامع مرتع داری ۵۳۰۰ هکتار

حجم عملیات انجام شده در ده ساله فعالیت امور دام جهاد سازندگی

نوع فعالیت	واحد	مجموع ده سال
تبدیل کندوهای بومی	فروند	۵۴۱۹۱
احداث آبشخور دامی	باب	۲۳۲۲
توزیع علوفه	تن	۹۲۹۷۶۷۲
توزیع ملکه	قطعه	۳۸۱۵۲
توزیع گاو نر	راس	۱۳۸۲
توزیع نهاده ها	مورد	۲۹۹۴۲
توزیع بولت بومی	قطعه	۲۹۰۷۹۷۲
آموزش دامداران	نفر	۱۸۲۹۹۰
بازسازی و نوسازی آغل ها	متر مربع	۲۴۲۱۷۷۳
احداث سیلوهای ترویجی	باب	۳۲۹۷
واکسیناسیون طیور	قطعه	۱۴۲۱۰۰۱۳۳
درمان دام و طیور	مورد	۱۳۲۳۵۴۱۴۷
احداث حمام ضدکنه	باب	۱۴۲۲
بهره برداری از حمام ضدکنه	راس	۲۰۶۷۴۲۰۵
توزیع داروی دامی	ریال	۳۳۶۲۴۹۹۶۹
خورانیدن داروهای ضدانگلگی	راس	۵۵۱۵۶۵۰۲
سمپاشی اماکن دامی	مترمربع	۱۸۲۷۶۵۶۵۷
واکسیناسیون دام	راس	۳۷۸۴۲۲۲۷۲

- ۵- مدیریت مراتع (آموزش و ترویج اصول صحیح بهره برداری) ۳۶۰۰ هزار هکتار
- ۶- اصلاح مراتع و تولید علوفه ۱۲۰۰ هزار هکتار
- ۷- ایستگاه تولید نهال ۵۰ مورد
- ۸- آموزش دامداران در امر حفاظت و نگهداری مراتع ۳۸۷۵۶۰ نفر روز

طرح بهسازی و نوسازی جایگاه های دام
 جهاد سازندگی براساس رسالتی که برای خود قایل است و با درک اهمیت و اولویت این مطلب و به عنوان شروع يك حرکت اصولی و بنیادین در جهت بهداشتی و اقتصادی کردن و به نظم کشاندن بافت دامداری روستایی، شیوه ها و راه حل هایی که منجر به کاهش ضایعات و تلفات و افزایش تولیدات دامی شود را مورد بررسی و مطالعه قرار داده، به تدوین روش های اجرایی همت گماشته است.

هدف از اجرای طرح

دفتر مرکزی جهاد سازندگی از ابتدای سال ۶۷ ضمن هماهنگی با بانک کشاورزی مرکز، به طور گسترده و فراگیر و در سطح کلیه استان های کشور اقدام به انجام بهداشتی کردن دام ها تحت عنوان طرح «بهسازی و نوسازی جایگاه های دام» کرد تا بدین وسیله شرایط بهداشتی را برای دام های کشور فراهم آورد و متعاقب آن، وضع بهداشت

عمومی در روستاها از طریق کنترل بیماری های مشترک بین انسان و دام، بهبود یابد و همچنین با بالا بردن تولیدات دامی مقدار بیش تری پروتئین حیوانی تامین شود. به عبارت دیگر، شرایط لازم محیطی برای زیست دام فراهم آید، زیرا این محیط است که در درجه اول ساختار ژنی و یا ژنوتیپ يك دام را تحت تأثیر خود قرار می دهد و آن را به گونه ای می سازد که مثلا گاوی در يك منطقه سالانه ۶۰۰۰ (شش هزار) لیتر شیر تولید می کند و در محیطی دیگر این رقم زیر ۸۰۰ (هشتصد) لیتر در سال می رسد.

عملکرد طرح

در طی سال ۶۷ جمعاً ۵۲۴۲ باب جایگاه دام نوسازی شده است و متراژ واحدهای نوسازی شده معادل ۵۵۷۷۸۴ متر مربع است. همچنین متراژ واحدهای بهسازی شده در همین سال ۷۳۱۲۸۸ متر مربع به ازاء ۸۸۲۷ باب واحد آغل سنتی بهسازی شده بوده است.
 تعداد افراد معرفی شده به بانک جمعاً ۱۰۱۸۶ نفر و مجموع اعتبارات جذب شده معادل ۶۹۳۸۸۸۷ هزار ریال بوده است.
 در طی سال قبل، همزمان با انجام طرح در استان ها، فعالیت گسترده ای در جهت تامین مصالح ساختمانی به طور متمرکز از سوی دفتر مرکزی انجام پذیرفت و حاصل آن موارد مشروحه زیر است:

مجموع تیر آهن تامین شده جهت طرح، معادل ۲۲۵۰ تن انواع تیر آهن بوده است که به نسبت حجم عملیات و توان اجرایی استان ها بین مراکز جهاد توزیع شد تا در دسترس متقاضیان اجرای طرح قرار گیرد.

مجموع میلگرد ارسالی طی دو مرحله در سال قبل، معادل ۵۰۸ تن و جمع ایرانیته تهیه شده معادل ۵۰۴ تن بوده است. در زمینه تامین سیمان پیش بینی های لازم به عمل آمد و ماهیانه مجموعاً ۴۲۰۰ تن سیمان جهت مراکز جهاد اختصاص یافت.

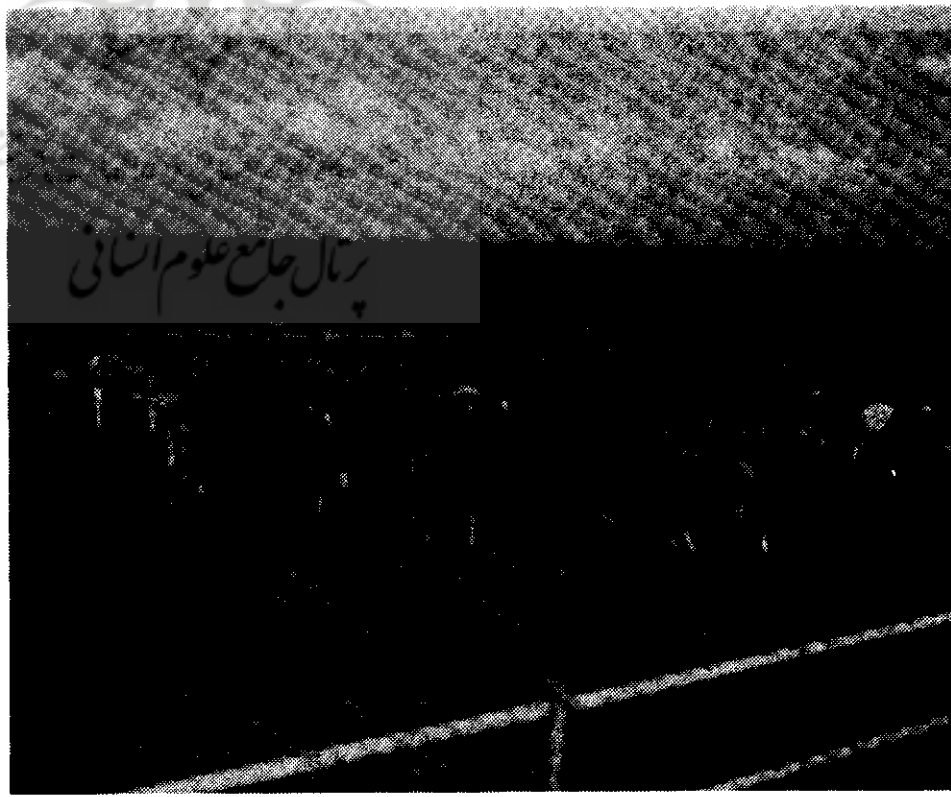
البته ذکر این نکته در همین جا ضروری است که گرچه علاوه بر میزان مصالح فوق الذکر فعالیت هایی نیز از سوی مراکز جهاد در استان ها در جهت تامین مصالح ساختمانی مورد نیاز طرح توسط ارگان های محلی صورت پذیرفته است، لیکن مجموعاً مصالح تامین شده به مراتب کم تر از میزان مورد احتیاج طرح بوده. از این رو با پیشرفت طرح و انعکاس عملی اثرات اقتصادی، اجتماعی و بهداشتی آن لزوم حمایت های بیش تر در جهت تامین مصالح ساختمانی مورد نیاز طرح عینی تر می شود تا از این طریق بتوان به اهداف اصولی و بنیادی طرح دست یافت.

در سال ۶۸ گرچه همچون سال قبل با تأخیری حدود سه ماه در ابلاغ اعتبارات بانکی به استان ها مواجه بودیم، لیکن گزارشات دریافتی از مراکز جهاد در استان های مختلف حاکی از آن است که در شش ماهه اول سال ۶۸، جمعاً ۱۲۰۹ باب آغل سنتی بهسازی شده است که متراژ مجموع واحدهای بهسازی شده معادل ۱۱۴۸۴۹ متر مربع است.

در همین مدت، جمعاً تعداد ۲۱۶۱ باب جایگاه سنتی دام نوسازی شده است که متراژ مجموع واحدهای نوسازی شده معادل ۲۱۶۲۸۸ متر مربع است.

در ضمن، تعداد واحدهای در دست اقدام بهسازی مجموعاً ۱۱۶۹ باب به متراژ ۹۸۰۰۸ متر مربع و تعداد واحدهای در دست اقدام نوسازی، کلاً ۱۹۲۷ باب به متراژ ۳۴۱۳۶۸ متر مربع است. در مدت مشابه، کل میزان تسهیلات پرداختی به متقاضیان اجرای طرح، معادل ۴۲۱۲۹۵۶/۱۳ هزار ریال و تعداد افراد معرفی شده به بانک از سوی مراکز جهاد مجموعاً ۳۸۷۵ نفر بوده است.

اما در کنار سیر عادی اجرایی، حرکت مهم و اساسی دیگری که در جهت تقویت بنیان های اجرایی طرح در سال ۶۸ به مرحله انجام رسید، شروع طرح مطالعاتی تیپ بندی فضا های دامی کل کشور به منظور پایه سال ۶۸ به مرحله انجام رسید، شروع طرح مطالعاتی تیپ بندی فضا های دامی کل

کشور به منظور پایه گذاری طرح توسعه اماکن دامی روستایی و تدوین نظام دامداری سنتی بوده است. در این طرح، کلیه نقاط کشور براساس چهار فاکتور زیر مورد بررسی و ارزیابی دقیق قرار گرفتند:

- ۱- تقسیم بندی کلیماتولوژی مناطق کشور (به خصوص براساس زاویه تابش آفتاب، جهت وزش بادها، تعداد روزهای یخبندان سال، رطوبت نسبی محیط و دمای منطقه).
- ۲- فرم بایبی معماری سنتی هر منطقه.
- ۳- نوع مصالح بومی موجود و قابل دسترس (و قابل استفاده از نظر کیفیت).
- ۴- بافت فرهنگی - اجتماعی منطقه.

در نهایت نقشه‌های اجرایی متناسب با هر منطقه که تأمین کننده شرایط زیستی مناسب دام براساس چهار فاکتور یادشده باشد، به همراه دستورالعمل اجرایی هر تیپ خاص ارائه شد که امید است در سال ۶۹ بتوانیم از نقشه‌های تهیه شده در اجرای هرچه بهتر و وسیع تر طرح بهره مند شویم.

طرح اصلاح نژاد و تکثیر و توزیع طیور بومی:

مرغان بومی ایران به عنوان منابع تأمین بخشی از پروتئین حیوانی مورد نیاز جوامع روستایی و عشایری کشور، و همچنین به عنوان منبع ژنتیکی برای اصلاح نژاد، جزو سرمایه ملی کشور محسوب می شود و طبق گزارش دانشگاه شیراز مرغان بومی ایران به عنوان جمعیت پایه برای امر اصلاح نژاد می تواند مورد استفاده قرار گیرد.

لذا با توجه به این مبانی، جهاد سازندگی به عنوان انجام رسالت خود نسبت به خود کفایی روستاییان، برای تأمین پروتئین مورد نیاز خود، از اوایل تشکیل به طرق مختلف حمایت های مادی و معنوی خود را متوجه احیاء سنت پرورش طیور در روستاها کرده است.

اقدامات اولیه در این زمینه، با آموزش و توزیع ماشینهای جوجه کشی نفتی و همزمان با توسعه امر واکسیناسیون طیور - که تا آن زمان بندرت انجام می شد - و پس از آن، پایه های یک حرکت اساسی، پس از انجام یک مطالعه علمی با همکاری جهاد فارس و دانشگاه شیراز در بعضی از استان ها با احداث مراکز و تشکیل گله مرغ مادر و تکثیر و توزیع آن ادامه یافت و در نهایت از سال ۶۴ - ۶۳ طرح با الهام از گزارشات مربوط به مطالعات علمی و نظر متخصصین مربوطه در مراکز علمی و تحقیقاتی کشور و با توجه به معضلات و مشکلات طیور بومی کشور، طرح جامع اصلاح نژاد و تکثیر و توزیع طیور بومی در قالب ۱۲ مرکز پشتیبانی مرغ

● **ثمره کوشش وسیع و خستگی ناپذیر جهاد سازندگی در امر توسعه دامپروری در مناطق روستایی و عشایری، موجب جذب نیروهای متعهد و کارآمد و در نهایت، منتج به ایجاد پتانسیل بالفعل در جهت توسعه این زیربخش شده است.**

● **جهاد سازندگی به این دلیل که دارای نیروهای متعهد و فعال است و از سوی دیگر، تجارب سودمندی در امر مشارکت مردم در فعالیت های عمرانی و منابع طبیعی دارد، می تواند تحولی بنیادین در امر احیا، اصلاح و بهره برداری از منابع طبیعی ایجاد کند به علاوه، حسن اعتماد دامداران، روستاییان و عشایر نسبت به جهادگران، امکان بسیج نیروها را در امر منابع طبیعی فراهم می آورد.**

میلیارد ریال و با تنوع تیپ بسیار در مناطق مختلف کشور موجود است که در طی سالیانتمادی در مناطق مختلف زیست کرده اند و در اثر برخورد با ناملازمات و شرایط محیطی، مقاومت هایی را به دست آورده اند و در حال حاضر قریب به ۷۱ درصد از کل فرآورده های تولیدی در بخش گاو مملکت، با ارزش معادل ۵۶۸۶۰۶ میلیون ریال، توسط جمعیت گاو بومی تحت سخت ترین شرایط و با کم ترین امکانات و به طور عمده در محیط روستاها تولید می شود و بیش از یک میلیون خانوار روستایی در ارتباط با این بخش در حال فعالیتند.

به دلیل عدم توجه کافی و برنامه ریزی صحیح، این منابع ژنی پرارزش به شدت در معرض هجوم عوامل نامساعد قرار گرفته، به طرق گوناگون در حال تخریب و نابودی است، در حالی که حفظ این منابع به عنوان ذخایر ملی امری ضروری است و در صورت نابودی به هیچ وجه امکان جبران و جایگزینی آن وجود نخواهد داشت.

به منظور ممانعت از نابودی کامل این منابع ژنی پرارزش که در صورت بهره گیری درست می تواند بخش اعظم نیاز مملکت را تأمین کند. بخش پرورش گاو به طور جدی اقدام به اجرای طرح حفاظت، شناسایی و اصلاح نژاد تعدادی از توده های شناخته شده گاو بومی کرده است تا ضمن حفاظت نسبت به شناسایی و انتخاب افراد شاخص هر نژاد برای افزایش پتانسیل تولیدی گله های موجود در روستاها اقدام کند.

در این راستا ضمن جمع آوری نظرات اساتید فن نژادهای سس-رابی، گلپایگانی، نجدی

بومی و ۲ مرکز پشتیبانی اردک بومی و ۲۰۰ مرکز ترویجی با اهداف زیر مطرح و در سال ۶۵ مورد تصویب شورای عالی کشاورزی قرار گرفت. در برنامه ریزی پنج ساله بازسازی جمهوری اسلامی ایران، این طرح در بخش طیور بومی و سرفصل جداگانه ای مطرح و از جایگاه ویژه ای - با توجه به زیربنایی بودن طرح - برخوردار است و در طول برنامه پنج ساله ۱۴۰/۰۰۰ تن گوشت و ۲۳۰/۰۰۰ تن تخم مرغ، از بخش طیور بومی تولید خواهد شد.

فعالیت های بخش پرورش گاو امور دام جهاد سازندگی

به منظور حفاظت و بهره گیری هرچه بهتر از امکانات بالقوه موجود در کشور، جهت تأمین بخشی از نیازهای جامعه، جهاد سازندگی با بهره گیری از نظرات اساتید و صاحب نظران اقدام به اجرای طرح هایی جهت حفاظت، شناسایی و به گزینی گاوهای بومی شناخته شده و آمیخته گری کنترل شده در گله های نامشخص، به منظور ارتقاء پتانسیل ژنتیکی آنان کرده است که شرح مختصری از آن ارائه می شود:

- ۱- طرح حفاظت و شناسایی و به گزینی گاوهای بومی.
- در حال حاضر قریب به ۶/۲۰۰/۰۰۰ راس گاو بومی با ارزش اقتصادی حدود ۱۵۵۸/۹۵

و طالشی به عنوان تیب شیری. و نژادهای سیستانی و دشتیاری به عنوان تیب گوشتی برای شروع کار مشخص شد و اقدامات لازم در جهت احداث ایستگاه‌های مورد نیاز در مناطق مساعد برای هر نژاد صورت گرفته است.

به منظور تأمین جمعیت مورد نیاز برای جمع‌آوری اطلاعات و عملیات رکوردگیری برای هر نژاد، ۴ ایستگاه پیش‌بینی شده است که در حال حاضر تعدادی از آنها احداث شده، در مرحله بهره‌برداری است. در ایستگاه‌های فوق‌الذکر، بلافاصله پس از تکمیل گله عملیات ثبت مشخصات، و رکوردگیری به منظور جمع‌آوری اطلاعات و شناسایی نمونه‌های شاخص، به شکل فعال آغاز شده است و ادامه دارد. به منظور آشنایی با فعالیت‌های انجام شده، شرح مختصری از وضعیت ایستگاه‌های موجود ارائه می‌شود.

مراکز پشتیبانی گاو سرابی:

با توجه به پیش‌بینی ۴ ایستگاه برای هر نژاد و لزوم تسریع در جمع‌آوری نمونه‌های گاو موجود در روستاها - که به شدت در معرض خطر نابودی قرار دارند - تصمیم برای تبدیل گاوداری خجیر به مرکز پشتیبانی گاو بومی سرابی اتخاذ، و مقدمات کار برای تکمیل و تغییر تأسیسات موجود با توجه به اهداف طرح آغاز شده است. باره اندازی این مرکز و با در دست داشتن ۳ ایستگاه فعال برای گاو سرابی امکان جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل سریع‌تر اطلاعات به وجود آمده، زمان لازم برای حصول نتیجه کوتاه‌تر خواهد شد.

مراکز مطالعاتی گاو گلپایگانی

نژاد گلپایگانی که می‌تواند یکی از تیب‌های با ارزش شیری مملکت برای کار اصلاح نژادی باشد، به دلیل هجوم بی‌رویه زن‌های خارجی دچار صدمات بسیار شده است، به طوری که در حال حاضر انتخاب گله‌های خالص از گله‌های موجود در روستاها، بسیار مشکل است و در صورت تأخیر، امکان نابودی کامل این منبع زنی با ارزش حتمی است. با تکمیل و راه‌اندازی ۳ ایستگاه پشتیبانی گاو گلپایگانی اصفهان، گاو بومی سیرجان و دلیجان امکان اجتناب از این خطر فراهم خواهد شد.

مرکز مطالعاتی گاو (طالشی)

با تکمیل عملیات ساختمانی ایستگاه مرکز پشتیبانی گاو بومی - فومن، ظرفیت کامل آن با گاو طالشی تأمین خواهد شد که این توده گاو با توجه به خصوصیات خاص انطباق با شرایط محیط و کم‌توقعی از نظر مصرف مواد غذایی، مورد توجه قرار می‌گیرد.

مرکز مطالعاتی گاو سیستانی

نژاد سیستانی و دشتیاری به عنوان توده‌های باتیب گوشتی در مملکت شناسایی و مورد توجه قرار گرفته است. با تکمیل ایستگاه مرکز پشتیبانی گاو سیستانی در محل زیست این نژاد، امکان فعالیت مؤثر در جهت شناسایی و اصلاح نژاد این توده فراهم خواهد شد.

مرکز پشتیبانی گاو بومی نجدی

توده گاوهای نجدی در تقاطع مختلف استان خوزستان پراکنده‌اند و به عنوان تیب شیری شناسایی شده‌اند و به دلیل تطابق با شرایط خاص استان از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند. با فعالیت دو ایستگاه مرکز پشتیبانی گاو نجدی - شوشتر و اهواز امکان فعالیت در این زمینه فراهم خواهد شد.

با عنایت به فعالیت‌های انجام شده و صرف مبالغ هنگفتی از بیت المال (بالغ بر ۲۵۱۵۷۵ میلیون ریال) به منظور تحقق بخشیدن به اهداف عالی این بخش صورت گرفته است، تلاش برای تداوم این فعالیت‌ها که در مرحله‌ای حساس قرار دارد، به طوری که در پاره‌ای موارد حصول نتیجه قریب الوقوع است امری ضروری به شمار می‌رود و در صورت عقیم ماندن این حرکت زیر بنایی، امکان فعالیت مجدد بسیار مشکل و جبران زمان از دست رفته و خسارات وارده، امری بعید خواهد بود.

طرح آمیخته‌گری کنترل شده گاوهای بومی

به منظور بالا بردن پتانسیل ژنتیکی بخشی از گاوهای بومی کشور در جهت افزایش تولید موارد پروتئینی دام، ضروری است خدمات لازمه دورگ‌گیری کنترل شده گاو بومی همراه و همگام با دیگر خدمات مورد نیاز به دامداران سنتی ارائه شود. افزایش تولید شیر از طریق دورگ‌گیری درگرو داشتن گاوهای مرغوب و مطلوب و استفاده از آنها برای آمیزش با گاوهای ماده از طریق تلقیح مصنوعی است. با استفاده از تکنیک تلقیح مصنوعی در جهت دورگ‌گیری می‌توان هزاران رأس ماده گاورادر طی یک سال با استفاده از اسپرم تنها یک گاو نر مرغوب، تلقیح کرد و همین امر باعث ازدیاد زن‌های مرغوب یک گاو نر در میان گاوهای بومی می‌شود و در نتیجه، پتانسیل ژنتیکی و تولیدی این گاوها افزایش می‌یابد. برای نیل به اهداف یاد شده، جهاد سازندگی اجرای طرح‌های زیر را پیش‌بینی کرده است:

۱- احداث پست‌های تلقیح مصنوعی.

۲- احداث مراکز پشتیبانی گاو نر اصیل جهت تأمین گاوهای نر مرغوب مورد نیاز.

۳- احداث دومرکز انجماد اسپرم در کشور، جهت تأمین اسپرم مورد نیاز.

اهداف جهاد سازندگی از تأسیس ایستگاه‌های پرورش ملکه زنبور عسل:

هدف از تأسیس ایستگاه‌های پرورش ملکه زنبور عسل جهاد سازندگی حول ۸ هشت محور اصلی زیر خلاصه می‌شود که به طور کلی در رفع نیازهای جامعه مؤثر بوده، گامی است در جهت رسیدن به خودکفائی.

۱- حفظ حراست از نژاد زنبور عسل بومی ایران و جلوگیری از انقراض آنها.

۲- اصلاح نژاد زنبور عسل بومی ایران و مقایسه عملکرد آن با نژادهای خارجی.

۳- انتخاب علمی و اصولی در بین توده‌های زنبور عسل بومی و حفظ و نگهداری و تکثیر از توده‌های انتخاب شده.

۴- انتخاب و تکثیر و توزیع مناسب‌ترین ملکه‌های زنبور عسل در جهت رفع نیاز زنبورداران کشور، به منظور بالا بردن سطح عمل‌گرده افشانی و تولید محصول عسل بیشتر بر اساس یک برنامه دقیق و منظم علمی - ژنتیکی.

۵- تربیت پرسنل کارآموزده در بخش‌های مختلف تحقیقاتی - آموزشی و تولیدی جهت آموزش زنبور داران کشور و وزارتخانه‌های ذی‌ربط.

۶- تأمین بخشی از نیاز زنبور داران کشور به ملکه زنبور عسل.

۷- آموزش روش‌های مدرن تولید به کارشناسان ارگان‌ها و سازمان‌های دولتی و خصوصاً به علاقه‌مندان بخش خصوصی.

۸- تولید ملکه زنبور عسل در مقیاس تجاری به منظور ایجاد اطمینان و اعتماد به امکان تولید در داخل کشور و قطع وابستگی به خارج از کشور.

به طور کلی تولید ملکه در داخل کشور سبب صرفه‌جویی قابل ملاحظه‌ای در مصرف ارز می‌شود، زیرا قیمت یک ملکه در خارج بیش از ۶ دلار است که با توجه به نیاز فراوان در سال، شامل رقم بسیار بالایی می‌شود.

سیاست جهاد سازندگی در رابطه با ملکه زنبور عسل مورد نیاز کشور

الف: اصلاح نژاد زنبوران بومی کشور در بلند مدت

با توجه به این موضوع که یکی از رموز موفقیت شغل زنبور داری داشتن ملکه‌های جوان - بارور با نژاد خوب و مناسب با شرایط اقلیمی هر منطقه است، در این راستا جهاد سازندگی مبادرت به ایجاد ایستگاه‌های پرورش ملکه در نقاط مختلف

کشور (نحف آباد، خوی، لنگرود، گرگان، نیشابور، اراک) کرده است و هدف از تأسیس این ایستگاه‌ها این است که با توجه به شرایط اقلیمی و آب و هوایی مختلف کشور، ملکه‌های سازگار و مناسب هر منطقه تولید و توزیع شود. بکارگیری نژادهای مناسب زنبور عسل با توجه به شرایط آب و هوایی هر منطقه، نه تنها باعث افزایش چشمگیر تولید عسل خواهد شد، بلکه باعث جلوگیری از میزان تلفات و کاهش مصرف دارو نیز خواهد بود.

ب: تولید و توزیع ملکه در کوتاه مدت

نژادی که در طرح مورد استفاده قرار خواهد گرفت، نژاد زنبور عسل ایرانی بعد از اصلاح و به‌گزینی است. ولی تا حصول نتایج بررسی عملکرد اصلاح نژاد و به‌گزینی زنبوران عسل بومی ایران، ملکه‌های مورد نیاز زنبورداران کشور به وسیله لاین‌های منتخب اجدادی از نژاد «کارینکا» تولید و تأمین خواهد شد.

زیرا بر طبق تحقیقات انجام یافته در اکثر نقاط نژاد کارینکا در مقایسه با سایر نژادهای اقتصادی زنبوران عسل دنیا بهترین عملکرد را از نظر تولید عسل و سایر صفات مطلوب از خود نشان داده است.

در این راستا، تعداد مشخصی از ملکه‌های اصلاح شده (ملکه لاین) کارینکا از مؤسسات تحقیقاتی قابل اطمینان خریداری شده است.

طرح تبدیل کندوهای بومی به مدرن:

در ایران بیش از سیصد هزار کلنی زنبور عسل وجود دارد که در داخل کندوهای بومی در مناطق روستایی کشور نگهداری می‌شوند و اگرچه امتیازاتی نظیر ارزان بودن کندو، عدم احتیاج به موم و عدم احتیاج به سیم‌کشی قاب‌ها دارد، ولی به علت غیرمتحرک بودن قاب‌ها دارای مشکلات و نقایصی به شرح زیر است:

۱- صدمه به کلنی در موقع برداشت عسل.

۲- تلفات زیاد در زمستان به علت کمبود غذای

۳- عدم استفاده گسترده از کندوهای بومی در جهت گرده‌افشانی به علت مشکلات آنها در حمل و نقل.

۴- عدم امکان کنترل داخل کندو.

۵- تولید عسل پائین.

۶- عدم کنترل بچه‌کندوی طبیعی.

۷- عدم امکان تعویض ملکه.

۸- عدم امکان ازدیاد کندو از طریق بچه‌مصنوعی.

۹- عدم امکان تقویت کندوهای ضعیف توسط کندوهای قوی به علت ثابت بودن قاب‌ها.

۱۰- عدم اطلاع از وجود آفات و امراض.

۱۱- عدم امکان بازدید، سرکشی تندو از نظر جمعیت، کنترل بیماری، تغذیه و وضعیت ملکه

در این قبیل کندوها به علت ثابت بودن شانها نمی‌توان از صفحه موم آجدار استفاده کرد. در نتیجه امکان تعویض شانهای کهنه غیرممکن می‌شود و تعداد زنبوران نیز بیش از حد معمول افزایش می‌یابد تا آنجایی که در بعضی از مواقع یک سوم جمعیت کندو را زنبوران نر تشکیل می‌دهند. (نرها مصرف‌کننده عسل هستند، نه تولیدکننده آن).

به طور کلی این کندوها به عنوان کانون‌های آلودگی و بیماری، همیشه تهدیدی برای صنعت زنبورداری به حساب می‌آیند.

همچنین به علت کمبود جا و به خاطر نامناسب بودن فرم آنها، تهویه هوا کافی نیست. جمعیت این قبیل کندوها بسیار کم است (۱۵-۵، هزار عدد زنبور). در نتیجه تولید عسل در این کندوها سالیانه به طور متوسط ۴-۷ کیلوگرم است. در این کندوها به علت ثابت بودن شانها رسیدگی به وضع داخلی کندو (تخم، لارو، ملکه، بیماری، عسل، گرده و خصوصاً سلول‌های ملکه و غیره) تقریباً از کنترل زنبوردار خارج است.

با توجه به تعداد زیاد کندوهای بومی و مسائل

مطرح شده، همچنین تفاوت میزان محصول بین کندوهای بومی (متوسط تولید ۷-۴ کیلوگرم و کندوهای مدرن (۱۰ تا ۱۵ کیلوگرم) و از همه مهم‌تر اینکه در موقع بروز آفات و امراض هیچ نوع کمکی به آنها نمی‌توان کرد و ممکن است کلیه سرمایه روستاییان در این رابطه از بین برود، جهادسازندگی در جهت تبدیل کندوهای بومی به مدرن، کمک‌های به شرح زیر را در اختیار زنبورداران قرار می‌دهد:

الف: آموزش روستاییان در جهت بالا بردن سطح اطلاعات زنبورداری آنها.

ب: تبدیل کندوهای بومی به مدرن.

ج: ارائه خدماتی نظیر واگذاری کندوهای مدرن، موم، اکستراکتور و نهاده‌های زنبورداری و غیره به روستاییان، تا زنبورداران بتوانند سرمایه‌های خود را افزایش داده، بهتر بتوانند از کندوهایشان در سطح وسیع در گرده‌افشانی باغات و مزارع خود استفاده کنند. و نیز باعث افزایش محصولات کشاورزی خود شوند.

جهادسازندگی از سال ۱۳۶۱ به بعد اقدام به راه‌اندازی تعداد ۶ ایستگاه پرورشی ملکه زنبور عسل در نقاط مختلف کشور کرده است.

نظر به اینکه سیاست کلی دولت جمهوری اسلامی، سرمایه‌گذاری و تشویق واحدهای تعاونی و بخش خصوصی در امور زیربنایی و تولیدات کشاورزی است و از سوی دیگر، با توجه به عدم امکان تولید کلیه ملکه‌های مورد نیاز، زنبورداران کشور توسط بخش‌های دولتی (جهادسازندگی - کشاورزی) جهادسازندگی به موازات تکمیل و تجهیز ایستگاه‌های خود، اقدام به راه‌اندازی واحدهای پرورشی ملکه زنبور عسل توسط بخش خصوصی کرده است که تاکنون ۱۰ ایستگاه راه‌اندازی شده است و انشاء... در نظر است که تعداد ایستگاههای بخش خصوصی به ۵۰ برسد. تولید فعلی ایستگاه‌های بخش خصوصی تحت پوشش، به ۷۰۰۰ ملکه در سال می‌رسد که با گذشت زمان و بدست آوردن مهارت‌های لازم و یادگیری تکنیک جدید، ظرفیت هر ایستگاه به ۳ تا ۵ هزار ملکه خواهد رسید.

کار اصلی ایستگاه‌های دولتی تهیه لاین مورد نیاز (تأمین ملکه‌های مادری - پدری) جهت ایستگاه‌های بخش خصوصی و تحقیقات زنبور عسل و همچنین آموزش کارشناسان دستگاه‌های اجرایی - زنبورداران به فنون جدید زنبورداری خواهد بود و در درازمدت ایستگاه‌های بخش خصوصی تأمین‌کننده ملکه‌های مورد نیاز زنبورداران خواهند بود.

